

О2.Мәтіннің стильдік ерекшелігін тану

Публицистикалық және ресми стиль ерекшеліктерін қолданылған тілдік құралдар арқылы тану.

Мәтіндердің салыстырмалы талдауы

МӘТІН

**жазба түрде белгілі бір ақпаратты
хабарлау**

**мазмұны және құрылымы толық
аяқталғанымен айқындалады**

**автордың хабарлап отырған ақпаратқа
деген қатынасы байқалды**

Мәтінмен жұмыс істеуде оқушылардың төмендегі дағдыларға назар аударғаны жөн

- мәтіннен ақпаратты ала білу**

- интернет, БАҚ-тан алған мәтіндерді сыни електен өткізу**

- дереккөздерді таба білу және дереккөздермен жұмыс істей білу**

- сызба, кесте, диаграмма, шартты белгілердің мағынасын білу, оқи алу және мәтін құрастыруда тиімді пайдалана білу**

Мәтінді салыстыра оқудың өмірмен байланысы, жүзеге асатын салалары

Мәтінмен жұмыс

- ☐ Ғылыми мәтіндер
- ☐ Көркем мәтіндер

- ☐ Жарнама
- ☐ Постер
- ☐ Билет
- ☐ Ас мәзірі
- ☐ Түрлі кестелер

Ресми стильдегі тілдік ерекшеліктер:

іс-әрекетті білдіруде аналитикалық
формалардың қолданысы

(толықтыру – толықтырулар енгізу;

тапсыру – тапсырма беру;

жауапкершілік жүктеу; шешу –

шешім қабылдау; нақтылау –

*нақтылаулар енгізу; төлеу – төлем
жасау)*

•Ресми-іскери стильдің негізгі белгілері:

•*көпшілігінде жазбаша түрде келуі;*

•*стандарттылығы;*

•*регламенттілігі;*

•*мазмұны баяндалуының қатаңдығы мен қарапайымдылығы;*

•*ақпараттық толыққандылығы;*

•*мазмұнының ресмилігі;*

•*жақсыз болып келуі.*

•Ресми-іскери стильдің түрлері:

•*заң;*

•*дипломатиялық;*

•*кеңсе құжаттары мен ісқағаздар.*

Ресми стильге тілдік тұрғыдан
төмендегідей талаптар қойылады:

1. түйіндеменің дәлдігі немесе бір
мағыналылығы;
2. айқындық немесе жүйелілік;
3. логикалық, яғни қайшылықтың болмауы,
дәлелділігі;
4. баяндаудың ықшамдылығы, артық сөздің
болмауы.

Лингвистиканың салалық тұрғысынан да мәтінге қойылатын талаптар болады.

- **Лексикада** Лексикада — **ресми құжаттар** мен іс-қағаздарына тікелей қатысы бар сөздерді орнымен қолдану, көнерген сөздерді бейтарап, кітаби немесе әдеби сөздермен алмастыру;
- **морфологияда** морфологияда — жалпылық мағына беретін сілтеу **өсімдіктерін** қолданбау;
- **синтаксисте** — сабақтас құрмалас сөйлемдердің (себеп, мақсат, салдар, шарт бағыныңқылы) көбірек жұмсалуына мүмкіндік беру;
- **қыстырма** конструкцияларды қолдануды дағдыға айналдырмау сияқты принциптердің сақталуы бұл стильдің ерекшелігін айқындай түседі.

Ресми стильдің шағын үш түрі бар: кеңсе (іс-қағаздары, қ. **Кеңсе тілі** Ресми стильдің шағын үш түрі бар: кеңсе

- мазмұнының қысқа әрі тұжырымды баяндалуы;

- тұжырымдардың дәл, нақты болуы;
- сөздер мен терминдердің нақты, тура мағынасында пайдаланылуы;

- терминдер мен тұрақты орамдардың бірегейлігі;

- терминнің ең қолданылу жиілігі жоғары, Мемлекеттік терминология

комиссиясы бекіткен нұсқасының пайдаланылуы;

- қалыптасқан мазмұндық-құрылымдық нормалардың қатаң сақталуы.

Публицистикалық стиль жұртқа үндеу, үгіт айтуда пайданылады. Мұндай үндеуге, үгітке қоғам үшін және дәл сол кезеңде зор мәні бар мәселелер тақырып болады. Публицистикалық стиль ауызша және жазбаша түрде қолданылады. Публицистикалық сөз ауызекі айтылғанда, ауызекі сөйлеу стиліне тән сипатқа да ие болады. Ол көбінесе газет, журнал, радио, теледидар арқылы беріледі.

Публицистикалық стильдің сипатына сай мынадай тілдік тұлғалар қатынасады:

а) экспрессивті сөздер, мақал-мәтелдер, тұрақты тіркестер, сөйлемдер;

ә) тақырыпқа сай терминдер, неологизмдер;

б) толымсыз сөйлемдер, эллипсис сөйлемдер;

в) тыңдаушылардың көңілін бұратын қаратпа сөздер, сұраулы және лепті сөйлемдер.

Керібайланыс жасалады:
Мақсат қайта көрсетіледі.

Мына сұрақтар төңірегінде ойланыңыз?

1. Оқылым мәтіндері бойынша берілген ақпараттағы негізгі идеяларды түсініп, стильдерін ажырата алдым, топтық жұмыста өз ойымды нақты дәлелдермен қорғап шыға алдым

2. Мәтіндердің тілдік ерекшеліктерін, айырмашылықтары мен ұқсастықтарын таба алдым.

Топтық жұмыс жайлы кері байланыс

Бүгінгі сабақта сізге жаңа ақпараттар алуда топтық жұмыс тиімді болды ма?

Сізге топтық тапсырманы рөлге бөліп орындаған ұнай ма, әлде жалпы орындаған ыңғайлы ма?

Бүгінгі сабақта топтық жұмысты бағалау қаншалықты әділ болды?

Алдағы сабақта топтық жұмыстың басқаша қалай құрылғанын қалайсыз?